

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van Prof. Dr K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr E. T. v. d. Born, Helpman (Gr.); Ir B. ter Brugge, Almelo; Dr K. J. Cremer, Kampen; Dr R. J. Dam, Kampen; Dr A. C. Drogendijk, Dordrecht; Dr D. van Dijk, Groningen; Drs D. J. Galle, Kampen; Mevr. G. Gilhuis-Smitskamp, Mijdrecht; Dr J. H. Hagenbeek, Zwolle; Dr J. van Herksen, Ermelo; A. Janse, Biggekerke; Dr P. Jaspers, Leiden; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr J. v. d. Linden, Zeist; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Drs Joh. Luijkenaar Francken, Rotterdam; Mevr. J. M. Th. Luijkenaar Francken-Schreuder, Rotterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr A. Ringnald, Ermelo; P. J. Risseuw, 's-Gravenhage; C. Rijnsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr R. Schippers, Wanswerd; Dr J. Smelik, 's-Gravenhage; Drs H. Smilde, Groningen; Drs H. Smitskamp, 's-Gravenhage; Dr N. Streefkerk, Wolvega; D. Stroo, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa.; Dr J. Thijss, Zwolle; Dr C. Veenhof, Haarlem; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr K. SCHILDER, Vloeddijk 101, Kampen.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f 2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f 7.50 en voor Ned.-Indië f 6.— per jaar.
Advertentie: 25 ct. per regel. — Losse nummers f 0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: De sociale ethiek van Brunner, V. Uit de Schrift: De nederbuigende goedheid Gods aan David. (2 Sam. 22: 36b). — Kerkelijk Leven: „Rationaliseerend het mysterie naderen.” VII. Tusschen interventie en non-interventie. IV. Candidaten-overvloed en opleiding. — Even Parkeeren: Zijn dit Uw kinderen? — Pop. Wet. Schetsen: Het echt menselijke en de Griekse filosofie. — Lit. en Kunst: De dominee van Jan de Hartog. — Zending en Evangelisatie: Hoe staat het met de Zending in Oost-Indië? Uit de Buitenlandse Kerken: Een Amerikaanse Synode in zitting. III. — Stemmen uit onze kerken: Schapen zonder herder. — Perschoon. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

De sociale ethiek van Brunner.

(3. Het sociale handelen.)

V.

Nadat zoowel het subject als de norm uit Brunner's sociale ethiek ons bekend zijn geworden, valt het niet zoo moeilijk meer om af te leiden, wat hij over het eigenlijke sociale handelen zegt.

1. Hij gaat hierbij uit van de op zichzelf juiste gedachte, dat, evenals het ons lot was om als kinderen uit een bepaalde vader en moeder geboren te worden, het zoo ook ons lot is, om van den beginne af in een bepaalde civilisatie geplaatst te zijn. Onder deze civilisatie verstaat hij dan, in onderscheiding van de cultuur, het beschikbaar maken en het beschikbaar geworden zijn van natuurdingen en natuurkrachten voor menselijke doeleinden, door de verstandelijke werkzaamheid en vooral door den technische arbeid van den mensch.¹⁾ De mensch heeft recht op dezen arbeid.²⁾ Het is scheppingsordinantie.³⁾

2. Op de vraag, of deze technische arbeid van ons wel onder eenige zedelijke beoordeling valt en dus in de ethiek thuis behoort, antwoordt Brunner vooral om de volgende dubbele reden bevestigend.

Vooreerst komt in den arbeid heel duidelijk onze vrijheid aan den dag. Wij kunnen immers werken of niet werken, en ontwerpen, als wij het doen, van te voren onze plannen. Vrijheid vormt op haar beurt een onderdeel van onze verantwoordelijkheid. En verantwoordelijkheid is, zooals wij vroeger reeds zagen, voor Brunner identiek met het beeld Gods of het meest wezenlijke van ons mensch-zijn. Arbeid is derhalve een echt — zoo niet de meest — menselijke verrichting, en staat daarom onder het gebod Gods.⁴⁾

Daarbij is arbeid altijd een aangelegenheid van de gemeenschap. Niet slechts een taak, die het best in samenwerking met anderen kan volbracht worden, maar vooral een dienst aan de gemeenschap en aan onze medemenschen. Zijn adeldom bestaat niet in wat, maar in waarom wij iets verrichten, of hij werkelijk beroep, liefdedienst aan den naaste is.⁵⁾

3. Nog op andere wijze construeert Brunner, dat ons arbeidsleven onder het gebod Gods staat en dus ook in de ethiek moet besproken worden. De grondvragen, die de economie behandelt, die in de werkelijkheid van het leven telkens weerkeeren, en die het produceeren, het verdeelen en het verbruiken van de stoffelijke goederen raken, zijn niet slechts technische, maar bovenal zedelijke vragen.

Zoo hebben wij bij de productie al dadelijk grond noodig. Maar reeds de bodem is niet een zuiver natuurlijke of ethisch-neutrale factor. Hij

is in zoo hooge mate zedelijk en sociaal bepaald, dat Brunner eigenlijk de heele sociale ethiek wel vanuit het bodem-vraagstuk zou willen ontwikkelen.⁶⁾

Ook de werktuigen — het tweede element bij de productie — plaatsen ons voor de ethische vragen van eigendom, kapitaal, geoorloofdheid der machine, enz.

Straks, bij de verdeling en consumptie, komen weer allerlei zedelijke kwesties aan de orde, zooals die van het bezit, rente, loon, weelde, e.d.

Heel sterk komt het zedelijk karakter uit, wanneer wij vragen naar het doel, waartoe het heele maatschappelijke bedrijf plaats heeft. Het naaste doel moge hierin bestaan, om zoowel den enkeling als de gemeenschap van de noodzakelijkste levensgoederen te voorzien, toch is dit het laatste niet. De mensch doet aan het sociale leven mede, niet slechts om, als het dier, te kunnen eten, maar om een echt menselijk leven te kunnen leiden.

En in het midden van dit alles staat als subject de arbeidende mensch zelf, met zijn sociale gezindheid, met zijn bereidwilligheid en bekwaamheid tot arbeiden, met zijn zelfstandigheid en solidariteit.⁷⁾

4. Nu lijkt het voor Brunner geen twijfel, dat, hoezeer de maatschappij een oorspronkelijke scheppingsorde is, en God bevolen heeft, dat wie niet werkt, ook niet eten zal, thans de zonde in haar huist, en haar van haar goddelijk, met de ordening gegeven doel, verwijderd. Het is een gebroken scheppingsordening.⁸⁾

Of liever, de zonde zit niet zoozeer in de maatschappij, maar in den mensch. Zij vertoont zich ook hier als erfzonde, d.w.z. zij ontspringt niet in den wil van het enkele individu, maar zij is een boven-individueel, collectief verschijnsel, dat met het bestaan van den mensch zelf gegeven is, en openbaart zich hier allereerst in een boven-individueel, maatschappelijke tijdgeest, en als gevolg hiervan in het maatschappelijke stelsel.

Zij neemt in het sociale leven vooral drie hoofdvormen aan: maatschappelijke atrophie of luiheid, maatschappelijke hypertrophie of gewin- en arbeidszucht, thans aangroeiend tot maatschappelijke daemonie; en eindelijk maatschappelijk egoïsme.⁹⁾

Dit maatschappelijk egoïsme demonstreert Brunner vooral aan de monopolies. Alles waarbij de een den ander noodig heeft, noemt hij een „relatief monopolie”. Dit is scheppingsordening. Maar deze monopolies loopen nu altijd gevaar te ont-aarden, omdat de bezitter ervan ze uitbuit en hij meer voor zijn arbeid eischt dan hem rechtens toekomt.¹⁰⁾

Bovendien is de groote zonde van de concrete maatschappij, waarin wij nu en hier handelen moeten, het kapitalisme, dat zich eveneens en als maatschappelijke gezindheid en als maatschappelijk stelsel openbaart. Bij de omschrijving van dit kapitalisme sluit Brunner zich zeer nauw aan bij de socialistische opvatting, volgens welke de wezenlijke kapitaal-eigenschap hierin bestaat, „dat zij aan den bezitter van een goed een deel in de opbrengst van 't productie-proces geeft, zonder dat daarvoor arbeid is verricht”.¹¹⁾

Dit kapitalisme wordt door Brunner in zijn verschillende elementen ontleed. Het is gewin-zucht, waardoor het doel van den arbeid niet meer de voeding, maar geldgewin is. Het is individualisme, waardoor de kapitalist alleen om zichzelf denkt en de rechtsverhoudingen in liberalen geest omkeert. Het is economisch rationalisme, waar-

Voorts is nooit door de Synode van Dordt gewild, noch ook door ons bedoeld, dat de „formulieren van eenigheid” bewijs van eenigheid zouden opleveren voor elke uitdrukking, term, zeggensmanier, bewijsvoering of uitlegging van Schriftuur-tekst, maar uitsluitend en alleenlijk voor alle „articulen en stukken der leer”, maar die dan ook „alle” en „in alles”.

Dat blijkt daaruit, dat elk Synodaal collegie te Dordt op weer andere wijs, in anderen vorm, met andere bewijsvoering en met ander Schriftbewijs de waarheid omschreven had.

Voorts daaruit, dat men zeer merkkelijk klem legde op de overeenstemming wat „de articulen en stukken der leer” aangaat, met de eenigheidsformulieren van andere Gereformeerde kerken, die natuurlijk andere termen bezigden, anders het bewijs voerden en op andere deelen der Schrift steunden.

En eindelijk daaruit, dat in de ondertee-kingsacten van Dordt steeds uitdrukkelijk stond „dat wij van harte gevoelen en gelooven dat alle de articulen en stukken der Leere..... in alles met Gods Woord overeenkomen”; zonder dat aan een eed van trouw op elke uitwerking of argumentatie ook maar van verre gedacht werd.

Lijnrecht in strijd met den uitgedrukt wil en den geest der Dordtsche vaders handelen dus de heele vijanden of halve vrienden, die of deze formulieren tot een notariële acte verlagen, waarin op straffe van nietigheid, geen term anders staan kan, of veel erger nog, tornen durven aan de stukken der leer.

Dr A. KUYPER.

De Heraut, No. 64, 2 Maart 1879.

door alles ontzield en verzakelijkt en alle waarden in getallen uitgedrukt worden. Het heeft bewerkt, dat zich een scheiding tusschen arbeid en bezit van de productiemiddelen heeft voltrokken. Niet hij, die den arbeid geleverd heeft, maar de geld-schieter of kapitalist, niet de producent, maar de handelaar is de man. In het kapitalisme voltrekt zich al verder een dergelijke concentratie van het kapitaal, dat de groot-bezitter de pers, den staat, de kerk, het heele leven beheerscht. Het heeft het aanzien gegeven aan het proletariaat, of aan een klasse, welker arbeid men koopt en waarover men beschikt, zonder dat zij zelf iets te zeggen heeft. Het ergste, wat het kapitalistische stelsel op zijn geweten heeft, is dan ook, dat het den arbeid van zijn waarde heeft beroofd. De arbeider met zijn arbeidsprestatie is koopwaar, ruil-artikel. Hij wordt uit de gemeenschap uitgestooten en als object, niet als subject gewaardeerd.¹²⁾

De tegenwoordige maatschappij is zoo bedorven, dat de vraag gedaan moet worden, of, wat over beroep en dienst gezegd werd, thans nog wel volbracht kan.¹³⁾

6. Op deze hoogst-belangrijke vraag, of, en zoo ja, wát een christen in de tegenwoordige maatschappij doen moet, geeft Brunner eigenlijk geen antwoord. Hij slingert ons telkens tusschen tegenstrijdigheden heen en weer.

Aan den eenen kant spreekt hij zoo kras mogelijk uit, dat de maatschappij zoo door en door verzondigd is, dat het voor den enkeling nooit mogelijk zal zijn, daaraan zondeloos deel te nemen. Met het maatschappelijk bedrijf mee te doen, betekent noodwendig zonde te plegen.¹⁴⁾ Vooral het kapitalistische stelsel is volstrekt ongeschikt, om daarin te dienen. Het bezit geen waarde en verantwoordelijkheid, terwijl juist verantwoorde-lijkheid het beeld Gods in den mensch is.¹⁵⁾

Doch wanneer wij nu op grond hiervan ver-

6) T.a.p., 381.

7) T.a.p., 381—383.

8) T.a.p., 383—384.

9) T.a.p., 394—395.

10) T.a.p., 397.

11) Mr P. A. Diepenhorst, Leerboek van de Economie II, 267.

12) T.a.p., 406—407.

13) T.a.p., 408.

14) T.a.p., 385.

15) T.a.p., 408.

1) Das Gebod und die Ordnungen, 2 369.

2) T.a.p., 379.

3) T.a.p., 372.

4) T.a.p., 370—371.

5) T.a.p., 373—375.